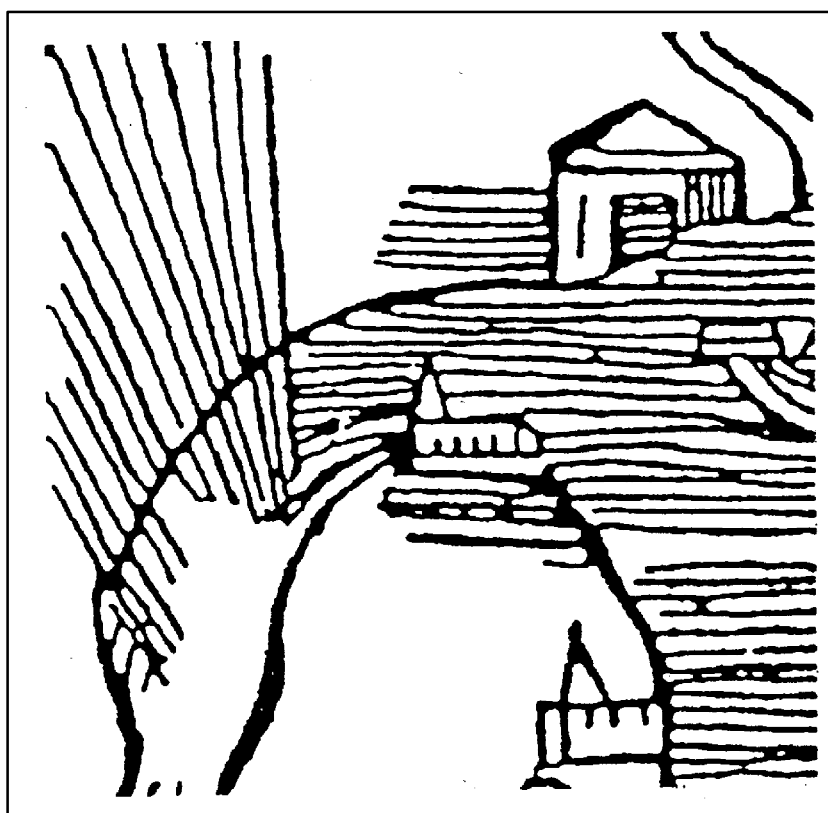

Arkeologen

Nyhetsbrev från Institutionen för arkeologi
Göteborgs Universitet

Årg. 1 Nr. 3 Maj 1995

Ur innehållet:

Tankar kring utställningspolicy
Kommunikativ arkeologi -ett måste?
Det västsvenska forskningssamarbetet

Arkeologen

Innehåll Nr. 3-95

Nyhetsbrevet Arkeologen utges av Institutionen för arkeologi vid Göteborgs Universitet. Arkeologen utkommer med sex nummer per år (3 nr. per termin) och har som uppgift att spegla den västsvenska arkeologiska verksamheten.

Adress:
Göteborgs Universitet
Institutionen för arkeologi
Box 2133
S-403 13 Göteborg
Tel: 031/7734614
Fax: 031/138030
ISSN 1400-4879

Ansvarig utgivare:
Kristian Kristiansen

Redaktör detta nummer:
Håkan Karlsson

Manusstopp:
Nr. 4/95. 15/8.   Utgivning 30/8
Nr. 5-6/95. 15/11.   Utgivning 30/11
Nr. 1/96. 15/1.   Utgivning 30/1

Från redaktionen... 3

Det västsvenska forskningsarbetet...4

Långt borta och nära -gudaoffer och vardagsting från bronsåldern. Av Peter Jankavs...7

Rapport från den kommunikativa arkeologin. Av Björn Andersson...10

En anekdot kring en legend. Av Anders Larsson Strinnholm...18

Anmälan av Alain Schnapps bok "La conquête du passé. Av Åsa Gillberg...20

Konferenser, symposier, föredrag...25

Stipendier...29

Meddelanden...30

Nya publikationer från västsverige...31

Tjänster...32

Adresser till anställd personal på institutionen för arkeologi...33

Omslagsbilden är en detalj av en bild hämtad ur Olaus Magnus "*Historia om de nordiska folken*"

Från redaktionen

Detta tredje nummer av "Arkeologen" har samma disposition som de tidigare numren. Vissa rubrikteman som är inaktuella under sommaren har dock utlämnats såsom t. ex. kalendarier för doktorandseminariet. Detta samtidigt som större utrymme ställts till förfogande för debatt, synpunkter, referat och recensioner. Det bör även noteras att det föreliggande numret, inte i samma utsträckning som de tidigare, domineras av information från Institutionen för arkeologi. I det aktuella numret presenterar t. ex. Peter Jankavs från Skaraborgs länsmuseum sin syn på utställningspolicy etc. Samtidigt som vetenskapsteoretikern och arkeologen

Björn Andersson i ett längre inlägg diskuterar arkeologi och kommunikation.

Nästa nummer (4) vilket enligt planerna skulle utkommit den 31/7 utkommer istället den 30/8. Detta samtidigt som nummer 5 & 6 sammanslås till ett dubbelnummer vilket utkommer den 30/11. Denna förskjutning är en konsekvens av utgivningstidernas anpassning till de akademiska terminerna.

Inför kommande nummer efterlyses liksom tidigare material från de övriga arkeologiska institutionerna i västsverige. Det är återigen på sin plats att påpeka att det inkomna materialet bestämmer "Arkeologens" form och innehåll.

Det västsvenska forskningsamarbetet

PROTOKOLL FRÅN DET VÄSTSVENSKA NÄTVERKSMÖTET PÅ RÅDA SÄTERI 95 04 04

Förmiddag

1. Kristian Kristiansen hälsade alla välkomna och noterade att länsstyrelserna i stort sett inte var representerade på mötet. Han meddelade också följande:

Information från rådsmötet i Stockholm. Rådsmötena ska fungera som paraplygrupper för att samordna större forskningsprojekt. Raä har visat sitt allvar i satsningen på de regionala nätverken genom att fr. o. m. 1 juli ordna en doktorandtjänst på varje arkeologisk institution. Innehållet i tjänsten är delvis fritt, men den ska fungera som stöd i olika delar av de regionala nätverkens arbete.

De första projektskisserna till Riksbankens Jubileums-fond ska föreligga 15 maj (med slutliga projektbeskrivningar senare i augusti). Sådana projektskisser bör formuleras inom ramen för det västsvenska samarbetet (se vidare punkt ?).

Institutionen informerade om planerna på en internationell forskarskola kring hållristningar i samband med nybygget av museet i Tanum (se punkt 3). I första hand riktar man in sig på ett nordiskt samarbete för att så småningom kunna söka EU-pengar. Vidare är det meningen att sommaruniversitetet ska profilera institutionen internationellt, samtidigt som nätverken byggs upp. Just nu förs diskussio-

ner med institutionerna i Lampeter, Wales och i Paris. Kristian Kristiansen arbetar med en långsiktig strategisk planering för perioden 1995-2000.

2. Information om ett ev. regionalt laboratorium. Dess funktion blir att samordna de naturvetenskapliga resurserna i regionen, både vad gäller pengar, tjänster och expertis. Viss utbildning skall också knytas till ett sådant laboratorium. Det ska ligga i Göteborg och ska finansieras särskilt med UV-medel. Rektor Jan Ling har tidigare talat om samarbete mellan de olika fakulteterna på universitetet. Man kan också tänka sig ett samarbete med SVK. Ett nytt möte på måndag 95 04 10 skall behandla ekonomiskt underlag, lokaler och utrustning, varefter rektor ska förses med underlag för ytterligare arbete.

3. Hans Kindgren meddelade att pengarna till byggnationen av det nya museet i Vitlycke nu är klara.

4. Lars Lundqvist m. fl. informerade om ett möte som hållts på Stadsmuseet. För tillfället finns i regionen flera utställningsprojekt kring vikingatid, varav ett är initierat av FFF, Forum för fornnordisk forskning. I projekten finns ingen arkeolog representerad som sakkunnig. Fackfolket bör hålla sig informerade om vad som händer i regionen.

BESLUT 5. Kristian Kristiansen medde-

lade att senaste numret av Arkeologen kommit ut, och att innehållet avspeglar intresset som finns ute i regionen. Han efterlyste därför bidrag från övriga arbetsplatser. Man kom överens om att redaktören får ringa runt och påminna om nästa manusstopp.

6. Arkeologiska programområden i Väst-sverige. Kristian Kristiansen har abstraherat förslagen från UV Väst och de regionala museerna. Han menade att det var viktigt att vi har få och breda program som kan täcka mycket, men att vi ska vara eniga och ha en gemensam strategi i förhållandet till uppdragsverksamheten. En allmän diskussion startade som inriktade sig på huruvida programmen var alltför allmänt hållna och formuleringarna därför borde vässas ytterligare, eller om det fanns användning för olika nivåer i prioriteringarna. Innehållet i begreppen program och projekt samt hur dessa bör förhålla sig till varandra diskuterades också. Vi enades om att vi behöver en överblick över vilka projekt som redan finns i regionen och vilket material som grävts fram de senaste åren. En allmän forskningshistorisk översikt behövs också.

BESLUT Konkreta projektskisser skall vara klara till 15 maj (se nedan), men sekretariatet fortsätter arbetet med programbeskrivningarna och presenterar dem på nästa Rådamöte till hösten.

7. Projektskisser till Riksbankens Jubileumsfond. Vi enades om att sätta igång tre arbetsgrupper. Enligt Kristian Kristiansen förväntas stora projekt där doktorandtjänster ska ingå. Följande arbete inleddes:

* Urbanisering och ortsbildning. Jan-Erik Augustsson sammankallar en arbetsgrupp som föreslogs bestå av Hasse Andersson, Lena Bjugger, Hans Kindgren, Mona Lorenzon, Magnus Stibéus och Ulf Viking. Deadline för projektskiss: 15 maj.

* Det agrara samhällets framväxt. Främst skall arbetet gälla boplatmaterial från olika perioder. Bebyggelsegruppen föreslås få arbeta med denna konkreta uppgift. Lars Lundqvist sammankallar bland andra Lise Bender Jørgensen, Pernilla Gunnarsson, Curry Heimann samt en representant för Jönköpings museum. Deadline för projektskiss: 15 maj.

* Boplotsbegreppet i stenåldern. Till en början skall arbetet bestå i en inventering av stenåldersmaterialet och dess potential för olika frågeställningar. Eva Schaller sammankallar en arbetsgrupp som föreslogs bestå av Hans Kindgren, Bengt Nordqvist, Karin Rex Svensson, Karl-Göran Sjögren, Bengt Westergaard och Johan Wigforss. Deadline för projektskiss: 15 maj.

BESLUT 8. Formalisering av det västsvenska samarbetet diskuterades och Kristian Kristiansens utkast till dagordning godkändes. För att säkra kontinuitet i arbetet bör vi träffas regelbundet och ha en fast sändlista med en kontaktperson på varje arbetsplats. Jarl Nordbladh informerade om att institutionens ekonomi klarar av att bekosta ett möte om året.

Eftermiddag

9. Björn Winberg redogjorde för arbets-

uppläggningsen kring projektet Riksväg 40, där man inbegriper arkeologiska institutionen och betonar problemformulering och prioriteringskriterier i den inledande fasen. Kulturgeografin har fått en central placering i planeringen och man framhävde också betydelsen av miljöhistoria (pollenanalys). Det framgick att tiden man haft till sitt förfogande att planera arbetet varit mycket kort. Sammanlagt hade man tre möten och faxkontakt från arbetets start till länsstyrelsens beslut om utredning och byggnadsinventering.

Den allmänna diskussionen cirklade kring flera frågor: hur ska prioriteringarna göras rent konkret, vilka är minimikriterierna vid dokumentation, hur följer länsstyrelsen upp förundersökningarnas och slutundersökningarnas resultat och överensstämmelse, vad får länsstyrelserna för beslutsunderlag o.s.v. Vi enades om att ett sammandrag av tidigare erfarenheter från stora projekt borde sammanställas och att systematiska, skriftliga utvärderingar av vår egen verksamhet i stort sett saknas.

10. En gemensam policy om förhållandet till privata konsultfirmor diskuterades. Kunskapsuppbyggnad är en långsiktig process som kräver kontinuitet och en institutionell bas i regionen. Med tanke på regeringens strategi och satsning på just detta finns det en motsättning mellan privata intressen med vinstsyfte och vår egen verksamhet.

BESLUT Det föreslogs att Kristian Kristiansen som fristående och oberoende röst bör vara den som framför vår gemensamma

samma åsikt, och han fick därför i uppgift att skriva en resolution.

BESLUT 11. Frågan om regionala kollokvier i samband med projekten diskuterades. Får man projektpengar bör kollokvier med inbjudna internationella experter ingå i budgeten. I samband med de stora projekten vore det intressant att anordna projekt-teorisymposier. Det var uppslutning kring förslaget, men också till medfinansiering när så krävs.

12. De olika institutionernas tillgång till E-mail diskuterades. För ögonblicket tycks det bara vara universitetet som har denna möjlighet, men Älvsborgs länsmuseum blir inkopplade i maj. Hans Kindgren informerade om att det pågår förhandlingar med Kulturdepartementet om en kollektivanslutning av Sveriges läns museer till SUNET.

BESLUT Karl-Göran Sjögren informerade allmänt om E-mail, och fick i uppdrag att ta fram basinformation till nästa möte.

13. Lite roligt måste man också ha, så Kristian Kristiansen föreslog en gemensam fest. Augusti föreslogs som en lämplig tid och Hans Kindgren tog på sig arbetet med att kolla om Bassholmens vandrarhem har öppet. Doktorandbandet (hittills utan namn) har blivit tillfrågade om de vill spela. Mera info kommer finns på annan plats i detta nummer av Arkeologen!

Protokollförare
Åsa Gillberg

Långt borta och nära

- gudaoffer och vardagsting från bronsåldern.

Peter Jankavs

Om en utställning delvis föranledd av ett tämligen litet arkeologiskt fynd - endast sexton fyndnummer - som gjordes 1985 vid Fröslunda på Kålland, Västergötland.

De flesta museer har en avdelning som visar och berättar traktens eller regionens forntid. Dessa utställningar är oftast upplagda så att man som besökare kan följa en förhistoria, från stenålderns äldsta fynd, via brons- och järnåldern, fram till vikingatidens runstenar och handelsfärder. En logisk ordning skapas av det raka tidsspåret. Ut efter denna linje finns stationer med föremål och andra fynd som berättar om näringsfång, begravningsskick och bosättningar. Detta sätt att framställa en förhistoria är det traditionella. Så har vi lärt oss i skolan, så ser historieböckernas innehåll ut, så skall utställningar göras.

När läns museets forntidsutställning skulle byggas stod det tidigt klart att vi inte skulle kunna uppfylla de vanliga kraven, med avseende på historiskt tidsomfång och innehåll. Ursprungligen var tankarna att länets hela förhistoria skulle speglas i en fast basutställning. Den nybyggda lokalens yta, ekonomin och tiden tillät oss dock inte att åstadkomma allt. Ett urval måste göras och valet var enkelt. Sköldarna från Fröslunda skulle naturligtvis ställas ut och detta innebar att bronsåldern fick bli det tidsskede som utställningen inriktades på. Ett annat avsteg från den gängse mallen var temat i

utställningen. Eftersom sköldarna är exempel på stor hantverksskicklighet blev just människans arbete och hennes förmåga att skapa en given grund för utställningens innehåll. Denna uppläggnings har fått både kritik och uppskattning. Kritik för att skolklasser och andra besökare har ibland känt sig vilslna i avsaknaden av tidsaxlar och förväntat innehåll. Uppskattning för att vi haft viljan, rentav modet, att frångå den vanliga formen. De positiva omdömena har också gällt utställningens vinkling - arbetet och hantverket - ett område som annars sällan är det bärande temat i en utställning om forntiden.

Några ord borde också ägnas åt utställningens namn "*Långt borta och nära - gudaoffer och vardagsting från bronsåldern*". Den första halvan av titeln kanske på något sätt känns välbekant. Jag har hittills funnit tre exakt lika, eller närliggande exempel: En film av Marianne Ahrne och en roman av Bela Plain heter båda "*Långt bort och nära*", därtill finns en statlig utredning om distansundervisning som bär den liknande titeln "*Långt borta och mycket nära*"! Av detta visste vi inget när vi döpte vår utställning. Vår avsikt med namnet var att spegla både innehåll och idé i utställningen. "*Långt borta*" syftar både på geografiskt avstånd, t ex sköldarnas ursprungsområde, men även på det mentala avstånd vi försöker överbrygga när vi skall förklara bronsföremålens funktioner om det så är en sköld från Herzprung eller ett miniatyrsvärd från Bolum socken i Västergötland.

Utställningen finns i tre rum, vilka samtidigt, på tre olika sätt förmedlar valda delar av bronsålderns samhälle. Det första rummet är närmast en biosalong i vilken man kan se ett bildspel, eller om man så vill, multimediaspel. I dramatiserat form framförs här några olika tolkningar om vad Fröslundasköldarna var för något, vad de användes till och hur de hamnade i jorden. I det andra rummet, det med stenhällarna, finns merparten av sköldarna tillsammans med en del andra föremål från bronsåldern vilka offerats i den västgötska jorden. Som avslutning, i det tredje rummet, behandlas bronsålderns vardag, hantverk och de material som fanns att använda för den tidens människor. Det kanske bästa sättet att se utställningen är att gå genom rummen i just denna ordning.

Sköldrummet och sköldarna

De arkeologiska händelserna som fick sin början hösten 1985 kom att på ett genomgripande sätt förändra Skaraborgs läns museum framtid. En kort tid efter att fyndet av sköldarna vid Fröslunda blev känt och man insett deras arkeologiska betydelse började planerna på hur och var man skulle ställa ut dem. Att de skulle få ett eget "paradrum" var givet. Det fanns t o m långt gångna förslag på en särskild sköldhall som skulle byggas i anslutning till den gamla museibygnaden från 1919. Men som många gånger, och i andra sammanhang, blev inget av dessa förhoppningar, på grund av ekonomiska skäl. Det gick helt enkelt inte att uppbåda pengar till att bygga nytt till sköldarna. Idén om en utökning av museets lokaler släpptes dock inte och några år in på 90-talet togs ett slutligt beslut att anslå medel till ett utbyggnad av lokalite-

terna. Sköldarnas ställning som läns museets arkeologiska praktfynd var fortfarande given och redan på ett tidigt stadium av nybyggets planering ritades det in ett centralt beläget sköldrum.

Bronsålderns hantverk

Oavsett tid och rum har människan faktiskt alltid klarat sig, hon har löst de problem och kriser som uppstått. Vi själva är beviset på gångna generationers förmåga att överleva. Genom hjärnans och handens koordination, genom hjärnors och händers samarbete och mot bakgrund av arv och tradition kunde hon gå vidare och utvecklas. Människan uppfann och utvecklade sitt kunnande och sin teknik. Hon var skapande - inte alltid på gott - hon kunde både vara den som födde och formade, men hon kunde också förgöra. Med sina händers verk kunde hon ödelägga både sin omvärld och sina medmänniskor. Hur uppfattar vi, i gemen, det som brukar kallas forntiden? Det finns säkert vetenskapliga undersökningar av detta som måhända visar på motsatsen, men jag tror att en spridd åsikt är att forna tiders människor var lyckligt omedvetena om den misär de levde i. Det var mörkt och fuktigt i husen, maten eländig och kriterierna små och magra. Okunskapen frodades, man var rädd för mörkret och skräckslagen för det okända. Livet levdes primitivt och med enkla redskap. Att detta är en, mer eller mindre, allmän uppfattning stärks tyvärr ibland av vad man kan se och uppleva i arkeologiska rekonstruktioner och forntidsbyar. Nu vet de flesta arkeologer att så inte var fallet. De verkliga förhållandena var mycket mer komplicerade. Den forntida människan var lika intelligent som vi tror oss vara själva, oavsett om hon var en

stenåldersjägare eller en bondmora från bronsåldern. Hennes kunskap om sin omvärld, både den närmaste och den mer avlägsna, var stor. Hennes förmåga att söka upp och utnyttja naturens tillgångar vilade på många generationers erfarenhet. Olika sorters allianser, giftemålsregler och släktskapssystem sörjde för att man upprätthöll kontakter med mer avlägsna trakter. Råvaror och material som inte fanns i omgivningen, liksom nyheter, kunde spridas med hjälp av dessa kanaler.

Avsikten med utställningen om bronsålderns hantverk är just att i någon mån försöka visa upp det forntida kunnandet och skickligheten. Många av dessa kunskaper fanns, mycket lite förändrade, fortfarande kvar i det traditionella bondesamhället vid det senaste sekelskiftet. Man visste att arbeta med trä, näver, sten och lera. Utställningen visar alltså inte bara något som fanns för flera tusen år sedan, utan också det som alldeles nyligen börjat glida ur våra händer och sinnen.

Utställningen är uppbyggd kring sex ”stationer” med innehåll baserat på olika råvaror, material och hantverk. Det som behandlas i första hand är sådant som gjordes av sten, textil, lera, brons och organiskt material. En viktig utgångspunkt för utställningen om bronsåldern var att ägna en stor del av utrymmet åt sådant som inte var av brons; att berätta om det vardagliga, det mindre spektakulära, det dolda. Den bärande idéen är att föremålen är basen eller utgångspunkten för berättelsen, de skall ge associationer och utvecklingar som leder vidare till andra föremål, verksamheter etc:

sten verktyg arbete verksamhet
eller
vävstol textil tråd ull får jordbruk bonde/
gård

Föremålen, materialen och de andra objekten i utställningen skall delvis fungera som ”stolpar” eller ”minnesanteckningar”. Korta texter, som redogör för en del enkla basfakta, bygger på med ytterligare årsringar. De människor som själva ägnar sig åt att exempelvis väva, göra krukor eller lägga en stengärdesgård kan troligtvis finna något som de själva känner igen, eller har egen praktisk erfarenhet av. En nackdel med utställningen är att dess konstruktion egentligen kräver guidning för att grundidéen skall komma till full rätt. Men så är det väl med alla utställningar.

Sammanfattningsvis

Utställningar om forntiden brukar bygga kring kronologin eller det rätlinjiga tidsbegreppet. Ett problem som alltid uppstår härmed är den helt naturliga oförmågan att förklara tiden, att få besökaren att känna tiden. Upplever man något dubbelt så mycket om det är dubbelt så gammalt som något annat (eller egentligen hälften så mycket då det ju är dubbelt så avlägset)? Vad hjälper mig kunskapen att något hände för 35 generationer sedan om jag för egen del ibland inte minns vad jag gjorde förra måndagen? Och varför måste man alltid visa upp gravar? Alltså: Vi ställde tiden åt sidan. Enkelt, kan man tycka om man bara behöver behandla bronsåldern, men beslutet togs när vi fortfarande trodde att vi skulle göra utställning av hela forntiden. Vi redogör inte heller för gravskick, boplatstyper och miljö. Istället valde vi att visa vad människor kunde åstadkomma med sina erfarenheter, sitt kunnande och sitt arbete. Detta kanske ger en nutida besökare mer.

Rapport från den kommunikativa arkeologin.

Björn Andersson

Nedanstående text gör inte anspråk på att fullständigt explicera de seminarier som sorterat under namnet ”Kommunikativ Arkeologi”, istället sammanfattas en del av de teser som framkommit under de ibland högljudda debatterna. Texten är också ett försök att visa på de förutsättningar som måste finnas för att människor ska kunna kommunicera. Kommunikation mellan människor ses i detta sammanhang som en förutsättning för det arkeologiska tolkandet. Slutligen är texten också ett samlat angrepp på den rationalistiska och relativistiska arkeologin utifrån ett hermeneutiskt-anarkistiskt förhållningssätt. Kritiken kan ses som både polariserad och icke-kommunikativ, men inga korrekt formulerade axiom-system gäller sig självt, vilket Kurt Gödels “ofullständighetsteorem” visar.

Den öppna kommunikationens förutsättningar

Descartes utgick från ett närvarande subjekt (cogito), som sökte en säker grund för kunskapen och sanningen. Genom att betvivla allt, kunde man vara säker på att man inte kunde betvivla att man tvivlade, för just då tvivlade man. Det tänkande subjektet hade en omedelbar relation till sig själv. Vilket Descartes menade var den absoluta grunden för kunskap.

Nietzsche ifrågasatte Descartes projekt. Och menade att det inte kunde finnas ett omedelbart självmedvetande, vilket kunde bära upp sanning, identitet och verklighet. Detta eftersom Descartes enligt Nietzsche behövde Gud som garant för subjektet, och Nietzsche å sin sida menade att Gud var död, och följaktligen kunde det då inte finnas något självmedvetet subjekt kvar.

Ricoeur, å sin sida, försöker bortse från den motsättning som etableras genom Nietzsches kritik av Descartes subjektfilosofi (cogitio/anticogito). Bort från tänkandet att kunskapen måste ha ett absolut fundament (objektivism) för att inte hamna i ett förintande kaos (relativism). Ricoeur talar i detta sammanhang om ett ”sårat cogito” (Ricoeur 1974). Ett sårat cogito är inte dött, men inte heller självvident. Istället är det ett cogito som måste förmedlas, eftersom det måste lämna sig själv för att finna sig själv. Ricoeur menar i detta sammanhang att subjektet inte har direkt kunskap om sig själv. Istället skapas en sekundär värld, tex vetenskap, konst, litteratur osv, och det är denna värld som vi sen tolkar för att konstruera kunskap om oss själva. Nietzsches tanke om subjektets illusion om sig själv kan då inte längre accepteras. Samtidigt kan inte heller subjektet tas för givet som hos Descartes. Ricoeurs ”sårade cogito” är då både centrerat och

decentrerat (Kristensson Ugglå 1994). Det sårade cogitot blir en kommunicerande subjektivitet som både talar och lyssnar, och producerar mening i ett dialektiskt spel med andra subjekt i tolkningen av den förmedlande sekundära världen. Slutsatsen är att kommunikation är ett grundläggande villkor för kunskapen.

Etablerandet av en öppen gränsfilosofi

Ricoeur hävdar att man bara kan grundlägga en metod genom att begränsa den. När man upptäcker vad som begränsar en metod, upptäcker man också vad som grundlägger den. Poängen är att man inte kan etablera en metod som absolut. Istället öppnas metoden mot andra metoder, vilket skapar kommunikation mellan olika metoder. Ricoeur är därför kritisk mot helhetsfilosofier, och därmed motståndare till totalitetstänkande. En utgångspunkt för detta ställningstagande är Karl Jaspers existensfilosofi.

Jaspers menar att det är omöjligt att objektivisera och systematisera människan. Hon är oåtkomlig att sätta in system, därför att människan själv är frihet. Filosofin kan då inte ha som uppdrag att skapa system som inskränker denna frihet. Det finns alltså en gräns för människans objektiviserande. I gränssituationer som döden, lidandet, kampen, slumpen och skulden möter människan på ett radikalt sätt sin egna existens och blir varse sin historicitet, eftersom hon står inför en ofrånkomlig situation som hon inte kan manipulera eller förändra. Att man som människa alltid befinner sig i en historisk situation innebär att all icke-tidsbunden abstrakt och total kunskap är utesluten. Att ta sin historicitet på allvar innebär att idéer aldrig kan vara annat än begränsade idéer

och att filosofin därför måste bevara sin öppenhet mot andra kunskapsvägar och metoder. Att människan alltid befinner sig i situationer, ger, enligt Ricoeur, konsekvensen att hon befinner sig i relation till andra människor. Och för att kunna utveckla relationer förutsätter detta kommunikation. Kommunikationen utgör då också det existentiella villkoret för tolkning, eftersom vi måste tolka vad andra har att säga. Denna kommunikationsfilosofi är en uppgörelse med både subjektivismen och objektivismen. All dogmatism utesluter dialog, och utesluter också allt gemensamt sökande efter sanningen genom att framhålla "objektivitetens diktatur". Alltså är Ricoeurs idéer en avgränsning mot både objektivism och relativism. Sanning och kunskap är inget som kan förmedlas genom ett isolerat cogito som fundament, antingen det handlar om ett Cartesianskt eller Nietzschiantskt anticogito. Ricoeur menar därför: "kommunikationen förbjuder mig att säga: jag är den enda sanningen" (Ricoeur 1965).

Men man kan endast kommunicera när man är sig själv i mötet med en någon annan som också är sig själv. I denna konfrontation där varje existens slåss både för och emot sin egen sanning sker en ömsesidig skapelseakt. Konflikten ger att ingen människa är den enda sanningen. Det finns alltid andra människor med andra sanningar. Konflikten markerar också att man inte kan stanna vid detta konstaterande, utan man måste gå vidare och kritiskt relatera de olika sanningarna till varandra i form av en öppen konflikt.

Sammanfattningsvis kan man säga att Ricoeurs tanke om en tolkningarnas konflikt förutsätter att idéer är begränsade och öppna för kommunikation genom att de

befriats från sina anspråk på total kunskap. Att mötet mellan tolkningarna omtalas som en konflikt innebär också ett värnande om mångfalden och en vilja att göra något produktivt av olika meningar utifrån en respekt för deras egen särart.

Arkeologins frågor och svar

”Arkeologi (grekiska), fornkunskap, en vetenskaplig utforskning av försvunna kulturer med hjälp av bl.a. utgrävning...Målet är att skapa en föreställning om forntidens människa bakom fynden, om hennes miljö, levnadsförhållanden, sociala faktorer, tekniska framsteg osv” (Bra Böcker 1974). Ja så säger uppslagsverket, fast hur ska man tolka de uppgrävda fynden? Talar de för sig själva? Är de ett försvar mot forntiden? Eller ser vi bara våra egna nutida värderingar i tolkningen? I så fall, hur undanröjer vi våra kulturella filter? Kan- ske genom ”Den Vetenskapliga Metoden”? Eller ska man utnyttja våra egna värderingars reflektion i det forntida materialet för att på så sätt skapa ny kunskap om oss själva? Är tolkningsreferensen nutid eller dåtid, eller kanske framtid? Kort sagt, vad och vem är det arkeologen tolkar och varför? Dessa frågor har besvarats på skilda sätt av olika former av arkeologi. Främst kan man urskilja ”de tre vise männen”. (1) *Traditionell* arkeologi, framhåller att svaren måste grundas i begrepp som empirism, induktion, kulturteori, etnicitet, evolutionism, idealism. (2) *Processuell* arkeologi, betonar logisk empirism, systemteori, ekologi, anpassning, funktion, objektivism. (3) *Postprocessuell* arkeologi, hävdar teoretisk pluralism, samhällskritik, filosofi, upplevelse, reflektion, dekonstruktion.

Dessa inriktningar kommer nedan att

utförligare beskrivas och kritiseras för att visa att deras respektive ”skyggglapps” epistemologi leder till ett återvändsgrändstänkande.

Traditionell arkeologi

Denna form av arkeologi har existerat från mitten av 1800-talet till nutid. Oberoende av de senaste 30 årens teoretiska diskussion har den traditionella arkeologin frodats och är fortfarande den gängse metoden bland praktiskt arbetande arkeologer. Utgångspunkten är att samla så mycket data som möjligt och sedan generalisera slutsatser. Vad man gör är att man kontextualiserar material som man tycker ser likadant ut. Man anser det viktigt att sätta in det uppgrävda materialet i de forntida kulturgrupper man menar har funnits, dvs en kulturhistorisk syn. Vilket ibland innebär att man ritar distributionskartor över hur olika kulturgrupper spridits, och där de överlevande kulturerna på ett evolutionistiskt sätt överlevt genom att de varit mer utvecklade än andra kulturer. Man framhåller att ett visst arkeologiskt material härrör från speciella raser eller etniska grupper, och att material som hittas tillsammans avspeglar den kulturens idéer normer och värderingar. Kulturella förändringar menar man sker p.g.a. diffusion eller migration av människor eller idéer.

Hodder (1991) menar att exempel på denna methods utövande var Gustav Kossinna. Kossinna var tysk arkeolog i början av 1900-talet och menade att arkeologiska fynd från järnåldern i delar av Polen uppvisade germanska drag. Tyska arkeologer, anställda av SS, utnyttjade sedan dessa idéer. Man menade att germaner historiskt sett alltid levt i Polen, vilket sedan kunde

legitimerade den tyska ockupationen av Polen. Ett annat exempel på hur man gick tillväga är att man ansåg att venusfiguriner från paleoliticum (i detta fall ca 18000 b.c.) uppvisade drag som kunde jämföras med hottentotternas nutida figuriner. Man antog att de folk som under paleoliticum hade bebott Europa, och som då var jämförbara med hottentotterna (likadana artefakter = samma kulturkomplexitet), senare hade drivits ut av de germanska stammarna. Denna hypotes utvecklades senare för att också gälla judarna. På uppdrag av Himmler anställdes fotografer för att porträttera judinnor som kunde anses likna venusfigurinerna, orsaken var att ytterligare "bevisa" judarnas underlägsenhet. Dessutom kunde man hävda att det var "vetenskapligt bevisat".

Detta exempel kan kanske tyckas orättvist mot den traditionella arkeologins kulturhistoriska syn. Meningen är emellertid inte att säga att alla med kulturhistorisk syn är nazister. Poängen är att visa att den kulturhistoriska metodens betoning på ras och etnicitet är inskränkande i sitt anspråk på absolut förklaringspotential och att den därmed i förlängningen kan användas för obskyra syften. Hade man varit öppen mot andra metoder hade forskarsamhället varit tvungna att ta dessa i beaktning vilket kanske hade kunnat begränsa den polariserade kulturhistoriska etnicitetssynen, och inte gett de konsekvenser som de facto blev verklighet.

Den traditionella arkeologin utgår således från en empiristisk induktiv syn. Man samlar data, ser mönster och strukturer, sätter in i raser, kulturgrupper, hänvisar till normer och värderingar. Ett första problem är att man anser att kunskap objektivt genere-

ras från det arkeologiska materialet. Materialet blir ett fönster mot forntiden. Denna insikt gjorde att man bl a myntade uttrycket "let the pots speak for themselves". Redan här bortser man ifrån att krukorna inte alls kan tala, den som talar är istället arkeologen som själv är ett barn av sin tid, med sin tradition och dess värderingar. För om det inte är så, hur kommer det sig då att materialet hela tiden omtolkas av varje ny generation arkeologer? Och om empirin talade för sig själv skulle det ju inte behövas någon som tolkade, arkeologer skulle helt enkelt bli en överflödigt yrkeskår.

Detta resonemang leder osökt till tolkningen att de kulturer som arkeologerna arbetar efter (som är ett resultat av den induktiva kulturhistoriska metoden), t ex TRB kultur, GRK kultur, eller SYK kultur, helt enkelt inte finns, de har överhuvud aldrig existerat. De är nutida sociala konstruktioner utan egen existens som fått egen existens p.g.a. att man inte har problematiserat den egna metoden, inte har öppnat den mot andra metoder. Detta leder till att de följdfrågor som uppkommer efter grundläggandet av dessa konstruerade kulturgrupper, blir frågor som ställs till kulturer som aldrig funnits. För om inte kulturgrupperna funnits kan man ju heller inte diskutera dess sociala struktur, dess förändringar, dess relationer, dess teknologi osv.

Är man riktigt elak kan man säga att den traditionella arkeologins forntid aldrig har existerat. Konklusionen är att traditionell arkeologi i sin strävan efter absolut kunskap ridit in i den epistemologiska återvändsgränden.

Processuell arkeologi

Problemen med den traditionella arkeologin insågs tidigt. Redan 1884 retade Strindberg upp sig på metoden. Strindberg menade att sysslösa överklass barn på de lycksaliges ö erhöll "...en professorsplats i Knappologien, samt två amanuensplatser. Ansökan beviljades, mera för att skaffa sysslösa något knåp än för själfa saken, hvars värde man ännu icke kunde bedöma" (Strindberg 1884).

Bedömningen av de värden som utmärkte den traditionella arkeologin fick dock vänta ytterligare 70 år. I början på 1960-talet började amerikanska arkeologer att ifrågasätta den traditionella arkeologins betoning på empirism, dess induktiva metod, dess kulturhistoriska syn, och inställningen att arkeologiskt material avspeglade normer och idéer. Processuella arkeologer menade att den traditionella arkeologins idealistiska inställning resulterade i ett sterilt beskrivande av det arkeologiska materialet.

I stället skulle arkeologin förklara de lagbunda processer som man menade var orsaken till att kulturer förändrades. Utgångspunkten var ett systemteoretiskt och funktionalistiskt perspektiv. Kulturer var uppbyggda av ett antal subkulturer som sins emellan fungerade för att reproducera ekvilibrium. Artefakter sågs som funktioner för anpassning. T ex representerade yxor, skrapor, pilspetsar inte idéer utan funktioner för anpassning till rådande ekologiska biotoper. Kultur definierades följaktligen som "man's extra-somatic means of adaptation" (White 1958). Kulturella förändringar var inte ett resultat av diffusion eller migration som den traditionella arkeologin hävdade, utan förändringar kom av or-

saker utanför (oftast ekologiska förändringar) det kulturella systemet, som tvingade det att anpassa sig. Kunde inte systemet anpassa sig gick kulturen under. Om den däremot kunde anpassa sig, resulterade det i att kulturen ifråga blev mer komplex. Denna utveckling var lagbunden och gick från det enkla till det komplexa. Man satte därför in människans utveckling i olika evolutionistiska schemata t ex "band, tribe, chiefdom, state" (Service 1960).

Metoden för att bevisa sina teser hämtade man från den logiska postivismens apostel Karl Hempel, främst hans hypotetisk-deduktiva metod framhölls som ett vetenskapligt ideal. Efter utgrävning, hypoteskapande och förutsägelser från hypotesen, deducerade man tolkningar. Nästa steg var att testa (verifiera eller falsifiera) tolkningarna. Testmaterialet utgjordes av nutida "primitiva" kulturer som man menade låg på en liknande utvecklingsnivå som forntidens kulturer. Genom att man testade tolkningen på ett "neutralt" material ansåg man att man var objektiv.

Processuell arkeologi utgår alltså främst från ekologi, anpassning, funktionalism, systemteori, evolutionism och deduktion. Man anser sina verifierade tolkningar vara objektivt giltiga. Även som i fallet med den traditionella arkeologin, är den processuella arkeologins epistemologiska innehåll politiskt. Synen att samhällen strävar efter ekvilibrium genom att subkulturer och individer funktionellt anpassar sig till varandra för att skapa det naturliga statiska tillståndet är enligt min mening ett sätt att "vetenskapligt" legitimera en kapitalistisk konservativ samhällssyn. Den konservativa ideologin vill inte ha samhällsförändringar,

allt ska vara som det alltid varit i den bästa av världar, förändringar av samhället, t. ex. rättvisa och jämställdhet är i själv verket sociala patologier. Den enda förändring som är acceptabel är när samhällsorganismen evolutionärt utvecklas till ett högre stadiet, där högre är en motsats till lägre samhällen typ primitiva kulturer som fortfarande befinner sig på mental och teknisk stenåldersnivå. Om då arkeologer implicit/explicit framför denna ideologi för den arkeologintresserade allmänheten reifieras den statiska synen och ses som den enda rätta, ”så här måste det vara för så har det ju alltid varit”.

Motargumentet blir det samma som mot den traditionella arkeologin: om man istället haft kommunikation med kontradiktiva ställningstaganden så hade man kunnat visa på andra samhällssyner vilket hade gjort att man inte kategoriskt hade kunnat säga att ”så har det ju alltid varit”. Slutsats: i sin brist på alternativa sätt, och öppenhet mot andra förklaringar, hamnar också den processuella arkeologin i den epistemologiska återvändsgränd.

Postprocessuell arkeologi

Den postprocessuella arkeologin startade i början av 1980-talet som en kritik mot den processuella arkeologinsynen. Dess betoning av deduktion, funktion, anpassning, systemteori osv, sågs av den postprocessuella arkeologin som dels icke-förklarande och dels som etnocentrism, dvs att våra västerländska värderingar ses som universaler. En annat problem med den processuella arkeologin var dess strävan efter objektivitet. Frågan var inte, menade de postprocessuella, om objektivitet existerade eller inte, den viktiga frågan var vad

objektivitet var för något? Objektivitet kunde inte grundas i sunt förnuft eftersom man menade att det var en form av idealism. Objektivitet var i istället partikulär och kontingent. Alltså att objektivitet är ett begrepp som är speciellt knutet till en viss kultur, paradigm eller matris, objektivitet är då också kontingent, en social konstruktion i ett speciellt samhälle i en viss tid.

Med hjälp av socialantropologiska fältstudier kunde man visa att den västerländska synen på t ex rationalitet, tid och rum, sanning, kunskap osv, var en av många. Rationalitet var bundet till vissa kulturer och skiljde sig mellan kulturer. Eftersom det var på detta sätt nu, måste det också ha gällt kulturer i andra tider.

Istället betonade man teoretisk pluralism där bl a strukturalism, poststrukturalism, kritisk teori och hermeneutik skulle samsas sida vid sida och utgöra de fundament varifrån den arkeologiska tolkningen skulle genereras. Referensen var inte enbart forntiden, utan lika mycket handlade det om att genom forntiden tolka nutiden. Visa på alternativa förståelser av t ex arbetsdelning, relationen man/kvinna, sociala/kulturella förändringar. Konklusionen var att forntiden utgjorde en mångfald av sanningar och att arkeologi är ett konstruerande av dåtid i nutid, och som pekade på alternativa sätt för en framtid.

Kulturella förändringar anses inte betingade av varken migration eller anpassning. Sociala och kulturella förändringar är en öppen text som ska skrivas och tolkas. Processer och migrationer finns, men de utgår alltid från olika orsaker och är då samsamma mellan olika och singulära. För att undvika reduktionism och essentialism beto-

nas faktorer som t ex sociala strategier, sociala transformationer, makt, ideologi, pluralism, omflyttning, relationalitet, ersättande och skillnader. För att konkretisera hur förändringar kommer till stånd har man två utgångspunkter (1) socialt liv är kontingent, (2) socialt liv är Konjunkturrellt (samverkande). Man menar att sociala förändringar betingas av att konvergenta (sammanlöpande) omständigheter, handlingar och händelser, vilka skiljer sig från fall till fall beroende på skillnader i den sociala kontexten skapar förändringar. Följaktligen intar man synen att samhällen och kulturer alltid är stadda i förändring, alltid på väg att förändras till något annat än vad de är. Samhällen samverkar alltid med andra samhällen, både socialt och ekologiskt. Externa faktorer mellan samhällen internaliseras då till varandra och på så sätt skapas förändringar.

Problemet med den postprocessuella arkeologin är att dess pluralism resulterar i en relativism där de olika förklaringsformerna blir isolerade enheter som inte är förankrade i en enhetlig filosofi. Dessutom är det underligt att förespråka en pluralism som utesluter det positivistiska vetenskapsidealet, när t ex strukturalism och hermeneutik skulle kunna ses som lika kontradiktiva och uteslutande av varandras sätt att förklara.

Ett annat problem är att den postprocessuella pluralismen saknar kriterier för att välja relevanta tolkningar. Om allt går (utom positivismen), hur är det då möjligt att ta moralisk ställning mot t ex det ovanstående nazistiska exemplet? Den nazistiska formen av arkeologi skulle då vara relativ mot sina värderingar, och då lika god som någon annan form av arkeologi.

Även om rationalitet skiljer sig mellan kulturer så måste det ju ändå finnas något som förenar, eftersom människan i alla tider har kunnat kommunicera så pass mycket att de tillsammans har kunnat bygga samhällen, skapa konst och litteratur etc. Någon form av gemensam rationalitet måste finnas. Dessutom är det en logisk motsättning i den postprocessuella kontexten att mena att olika former av rationaliteter är väsensskilda. De postprocessuella arkeologerna hävdar ju att samhällen alltid har interaktion sins emellan, det måste då rimligtvis finnas något som förenar olika samhällen annars skulle de inte kunnat interagera.

Konklusionen blir: trots sin betoning av ett pluralistiskt förhållningssätt, hamnar den postprocessuella arkeologin också i den epistemologiska återvändsgränd. Detta för att man intar en inställning där kontradiktiva filosofier och metoder inom den egna kontexten tillåts ha kvar sina anspråk på totalitet. Detta resulterar i en relativism där det blir svårt att ta moralisk ställning, eller någon ställning alls, eftersom "anything goes". Dessutom kan man tycka att deras form av arkeologi nästan blir mer dogmatisk och trångsynt än både traditionell och processuell arkeologi, därför att man påpekar att man företräder öppenhet och pluralism när man i själva verket inte alls gör det. Man blir lika uteslutande som de andra arkeologerna i sitt totaliserande av den egna diskursen.

Konklusion

Sammanfattningsvis så hyllar den traditionella arkeologin den kulturhistoriska induktiva metoden som enda adekvat me-

totod, processuell arkeologi avvisar traditionell arkeologi och ser deduktiva/funktionella och systemteoretiska metoder som de enda adekvata, postprocessuell arkeologi i sin tur avfärdar processuell arkeologi och framhåller en form av teoretisk pluralism som enda alternativ.

Jag har ovan försökt att visa att dessa tre former av arkeologiskt tänkande hamnar i ett återvändsgrändstänkande i och med att de totaliserar det egna, och inte inkorporerar kontradiktiva förklaringsmodeller i sina försök att skapa mening av en tid och kultur som inte är vår egen.

Den cartesianska oro (att det måste finnas någon absolut grund för kunskapen annars blir det kaos) som genomsyrar dessa tre olika arkeologiska förklaringsmodeller leder till en icke-kommunikativ hållning, där alternativa metoder exkluderas för att man tror att det skulle skapa antingen en kaotisk relativism eller en dogmatisk objektivism.

Dessa tre arkeologiska vise män rider med sina kunskapsteoretiskt dogmatiska ledstjärnor in i återvändsgränder där det är omöjligt att kommunicera med någon annan än sig själv. I försoningen med sig själv sluter man sig därför i en gemensam lögn därför att den egna diskursen i sina totalitetsanspråk inte kan acceptera andra sanningar än den egna.

Mot en Kommunikativ Arkeologi

Det kommunikativa alternativet inom arkeologi skulle kunna ta tillvara de positiva delar som ändå finns i de tre olika arkeologimodellerna. Inom traditionell arkeologi så finns t ex ett starkt intresse för det forntida materialet. Man är inte bara intresserad av vetenskapliga metoder eller

nutida samhällskritik. I den processuella arkeologin finns en strävan efter klarhet och giltighet, kriterier för att man inte kan tolka hur som helst. I den postprocessuella arkeologin finns potentialen för alternativa synsätt på t ex objektivitet, och insikten att arkeologi, som all vetenskap, är en social praktik med politiska förtecken.

De tre diskurserna kan alltså ses som talande från olika perspektiv, där de belyser forntiden med olika sanningsanspråk, där det ena sättet inte nödvändigtvis måste utesluta det andra. Detta ger att de tre vise männen i arkeologin kanske inte som bibelns vise män hittar den definitiva sanningen, men att de ändå kan ha en kommunikation om vad sanning, tolkning och kunskap är, istället för att i den enskilda monologen framhäva objektivitetens och relativismens diktatur.

Referenser

- Bra Böckers Lexikon (1974) Bra Böcker Stockholm.
- Kristenson Uggla B. (1994) *Kommunikation på Bristningsgränsen, Paul Ricoeur*, Stockholm.
- Hodder Ian (1991) "Archaeological theory in contemporary European societies: the emergence of competing traditions". *Archaeological Theory in Europe. The Last 3 Decades.* (ed. Hodder). Routledge.
- Ricoeur P. (1965) *History and Truth*. NUP.
- Ricoeur P. (1974) *The Conflict of Interpretations. Essays in Hermeneutics*. NUP.
- Service E. (1960) *Primitive Social Organization*. New York.
- Strindberg A (1884) *De Lycksaliges Ö*. Stockholm.
- White L (1958) *The Evolution of Cultures*. New York.

En anekdot kring en legend: om Montelius och Retzius utgrävningar i Karleby.

Anders Larsson Strinnholm

Följande lilla berättelse upptäcktes av en slump i arkivet på Falbygdens Museum. Det är en nedteckning av en berättelse av Johan på Skultås, som var med när Montelius och Retzius undersökte gånggrifter i Karleby 1872.

De båda utgrävarna bodde på Rantens hotell, som då var nytt och fint. De hämtades med skjuts varje morgon kl. 8 och kördes åter dit vid 6-tiden på kvällen. Far hade åtagit sig denna skjutsning (Karl V. Samuelsson, Klövägården), och min bror och jag byttes varannan gång härmed. Jag var en 19 års pojke på den tiden.

På den tiden hade vi ej annat att köra med än en ”brädhäck”, en hemmagjord vagn utan fjädrar, och på den fick de sitta och skumpa. Sätet hade en sorts ”fjäderanordning”, men det var allt. Jag stod bakom dem och körde, och vi pratade och hade roligt hela tiden. De voro mest som vanligt folk, och en kunde prata med dem, som en ville. Jag fick alltid en liten slant av dem, när jag kört. Inte var det mer än en tioöring, men det var stora pengar på den tiden. Far hade betingat sig en 1 krona för var skjutsning, så det blev 2 kronor om dagen.

Egentligen var jag ej med och grävde, ty jag hade arbete hemma på gården, men ibland kom Retzius efter mig, ty han tyckte det var så roligt att ha någon att prata med. Mest fick jag hjälpa dem att flytta deras

instrumenter och när de skulle fotografera. Det var särskilt besvärligt och gick inte så lätt som nu. När de skulle fotografera Klövägårdsgraven skulle jag vara med, för det skulle bli ”litet liv” på bilden, sade de. Så det är jag, som sitter uppe på backen och röker pipa, ty den hängde i munnen jämt när jag var pojk. Sedan skickade Montelius fotografiet till mig samtidigt med att han sände ett till Johannes i Utbogården, när han hade grävt fram den stora kistan där. Han visste inte vad vi hette i efternamn utan skrev bara ”Johannes i Utbogården”, men det kom fram i alla fall.

Retzius ville gärna prata. En gång tyckte de visst där blev för långsamt uppe i graven, så då gick de hem och fråga mor, var Johan var. ”han plöjer”, sa mor. Då fick jag spanna från oxarna och vara med hela dagen. De betalade 1,50 pr dag, men då fick man hålla sig med maten själv. De hade ett par gubbar att gräva. Jag minns inte vad de hette utom den ene, det var en gammal soldat som hette Spetz. 1,50 hade de om dagen.

När de båda herrarna fingo se ett ben eller en dödska, då blev där liv i dem. Då var det inte värt att komma med spadarna, och då fick gubbarna sätta sig. De grävde med pennkniva. En har väl aldrig sett en sådan grävning. Där låg de och peta på filter de hade med sig att ligga på. Liken satt i ”häser” (häsar) utmed väggarna och i hörnen. Där stod kalkstensflisor på bägge si-

dor, mellan lika (liken) stod små hällar, alldeles som de gamle satte i ladugårdarna till bås till korna. De började grävningen i gångens öppning, men de tog aldrig av några takhällar, utan där låg de och kröp. Det var ett farligt arbete, när de kommo in i graven, ty takstenarna fingo ligga kvar, men i denna graven stod hällarna så säkert. De voro många gånger och tittade på den stora Logårdsgraven, men den vågade de ej gräva, ty där stodo hällarna så falskt. Därför är den outgrävd ännu.

I Klövagårdens norra framkammare hade de sin fotografering. Där hade de också en mängd grejor och satte in allt. När de skulle ta ut eller sätta in plåtar i kameran, fingo de hänga filter för fönstren, så där inte skulle bli för ljus. De hade matsäck med sig från hotellet. Så fick mor i klövagården koka litet ägg och hålla dem med mjölk, som de hade till sina smörgåsar. Dels grävde de Klövagårdsgraven, dels den tredje graven från kyrkan räknat på Logården.

Sista gången jag körde dem till hotellet, sade Retzius att jag skulle följa med dem upp på hotellrummet ett slag. Jag undrade

väldigt vad han ville. När han kom upp på rummet, drog han av sig sina byxor, och så sade han: "*Dessa ska Johan få*". Det var de byxor han haft under grävningen, och det blev de starkaste byxor jag haft. Då skall jag säga, Montelius skratta. Han slog sig på knäna och skratta så länge han orka, tills Retzius fått ett par andra byxor på sig.

Det var ibland en hel del främmande med, mest herrar från Falköping, en handlare Löfgren m.fl. En gång kom där fint folk från Stockholm, och då skulle Montelius visa det Karleby hade att bjuda på och kyrkan. Jag fick springa efter kyrknyckeln. Då sa han: "*Har Johan varit på heden ännu?*" "*Nej, jag skall gå i morron.*"

Då tog han upp en 2-krona, och så fick jag en hel del pengar av de andra stockholmarna, så jag hade en rätt så försvarlig reskassa med till Axvall.

Denna lilla berättelse är daterad 30/9 1935. Varför och hur den har hamnat i arkivet på museet är för mig okänt. Dock förtjänar den ett bättre öde än arkivets mörker.

Anmälan av Alain Schnapps bok "La conquête du passé"

Åsa Gillberg

Inledning

För att närmare kunna diskutera varför Alain Schnapps bok "La conquête du passé" skiljer sig från andra arkeologihistoriska böcker måste man till en början fundera på vad vi egentligen har för syn på arkeologihistoria. Man kan urskilja tre sätt att presentera arkeologihistoria, tre typer av framställningar som både kompletterar och motsäger varandra (Olsen & Svestad 1994). Den första och mest traditionella tar sin utgångspunkt i fynd och enskilda arkeologer, där arkeologin som disciplin är ett resultat av begåvade forskares ansträngningar och upptäckter (se t. ex. Daniel 1975, Klindt-Jensen 1975, Richard 1992). Det är ett mycket västerländskt sätt att uppfatta historien på som fortfarande är vanligt förekommande inom arkeologihistorieskrivningen, även i andra världsdelar som tidigare varit kolonier (t. ex. Chakrabarti 1988). Den andra typen av framställning avlöste tidsmässigt den första och har många anhängare sedan 80-talet. Den hävdar att arkeologins utveckling måste sättas i samband med det samtida samhällets sociala och politiska behov. Fyndens roll har tonats ner till förmån för arkeologernas sociala omgivning, men man kan ändå säga att den i stor utsträckning kompletterar det tidigare framställningssättet. Det är fortfarande samma personer, fynd, händelser och tidsbegrepp som ständigt återkommer (se t. ex. Hudson

1981, Kristiansen 1981, Trigger 1989). 1990-talet har däremot fått se en något annorlunda ståndpunkt träda fram, där frågan inte längre är vem som upptäckte förhistorien utan när den blev ett kunskapsobjekt. Här har man påverkats mycket av Foucaults historieskrivning och diskuterar arkeologernas arbete och tankar utifrån deras samtida epistem (se t. ex. Brattli 1993, Svestad 1993, Olsen & Svestad 1994). Man har främst vänt sig emot de tre grundpelare som den traditionella inriktningen till stor del bygger på; subjektcentrering, kunskapsackumulering och kontinuitet. En återkommande fråga är på vilket sätt forskningshistorien legitimerar arkeologin, vilket kan illustreras med följande citat: "Forskingshistorie fokuserer derfor på det som kan skape samanheng og peike fram mot verksemda idag som rasjonell, naturlig og ikkje minst nødvendig." (Svestad 1993:27).

Trots att det skett en förändring inom området tycks det mig som om det fattas en del. Också i 90-talets arkeologihistorier framträder ständigt samma personer, även om de nu avglorifieras. Inte heller ges diskussionen kring kunskapen någon större plats. Pliktskyldigast nämns att kunskap är historiskt bunden, att den inte är kumulativ eller kontinuerlig, men vad innebär det egentligen? Alain Schnapps bok "La conquête du passé" anser jag vara ett första steg att besvara sådana frågor (Schnapp

1993).

”La conquête du passé”

Efter att ha läst Schnapps bok finner jag att den inte alls handlar om arkeologihistoria, utan om människans intresse för det förgångna vilket inte är samma sak. Den skiljer sig från andra moderna arkeologihistorier, både från det engelska och franska språkområdet. Det kanske inte är så konstigt att den framstår som nytänkande om man jämför med t. ex. Laming-Emperaires version (1964) men det finns heller inte många likheter med samtida franskspråkig arkeologihistoria (Richard 1992, Groenen 1994). Jag kommer inte att ta upp negativ kritik i någon större utsträckning, men en och annan kommentar vore kanske på sin plats. Det är en mycket innehållsrik bok och det är svårt att få en överblick av dess innehåll. Ingenstans finns en komplett innehållsförteckning och endast ett namnindex, inget terminologiindex. Möjligen är det min ovana att läsa på franska som spökar. La conquete du passé översätts nu till engelska och utges troligen inom ett år. Det ska bli mycket intressant att se om den får den uppmärksamhet jag tycker att den förtjänar.

Syftet med boken säger Schnapp vara att förstå mysteriet kring kontinuiteten i mänsklighetens intresse och forskningar i förhistorien. För att kunna belysa problemet har han plockat bilder, texter och personer från hela världen och alla epoker. Bland det första som slår läsaren är persongalleriet. Visst återfinns man flera av arkeologins traditionella hjältar men knappast i de roller man vanligtvis förknippar dem med. Dessutom är rollistan utökad på ett uppfriskande sätt (vem har sett namn

som Isaac Lapeyrère eller Comte de Caylus i en arkeologihistorisk översikt förut?). Till viss del beror det naturligtvis på att Schnapp skrivit boken från sin franska horisont, vilket jag inte är van vid, men också på att han sannerligen letat i arkiven efter just de som i vanliga fall inte ges plats. Detsamma gäller bildmaterialet. Istället för att servera läsaren arkeologihistoriens standardbilder får vi ta del av konstverk, illustrerade boksidor, ritningar och handskrivna anteckningar från 1700-1800-talen. Säkert kommer många av bilderna att hädanefter dyka upp regelbundet.

Något annat som överraskar är det kronologiska och geografiska grepp som Schnapp kopplat på ämnet. Att man i västeuropa brukar ta sin utgångspunkt i antiken och traska genom medeltiden och fram till 1900-tal är inget nytt, men ”La conquête du passé” börjar tidigare än så, i de förhistoriska kulturerna. De babyloniska kungarna, de kinesiska kejsarna och de egyptiska faraonerna visas upp som något slags förhistoriska antikvarier, som i många fall har efterlämnat texter där de redogör för skälen till sitt intresse (Schnapp 1993:14, 19). Genom att samla exempel på ett intresse för förhistoria från äldre kulturer visar Schnapp på en rad skillnader, men också på likheter. Ett av de grundläggande teman Schnapp ägnat sin uppmärksamhet är förhistoriens legitimerande aspekter. Det är som nämnts ovan inte alltid och överallt den antikvariskt intresserade som bedrivit studierna, eftersom man genom att skapa kunskap om förhistorien och fylla den kunskapen och de materiella lämningarna med ett ideologiskt budskap kan legitimera både makt och identitet. ”Comme une

stratification soigneusement inscrite dans le sol, les divers usages de l'archéologie forment un ensemble complexe où chacun peut trouver le sens qui lui convient. Que les objets se transmettent d'une époque à l'autre, voilà un savoir qui, de Nabonide aux Grecs, a toujours cheminé avec la ma"trise du passé." (ibid.:28).

Min entusiasm för framställningen har kanske framgått tydligt allaredan, men vem kan undvika att förälska sig i en arkeologihistoria som inleds med frågan "A qui profite le crime?" (ibid:11)? Ett par följdfrågor förtydligar hans inställning: vem rättfärdigar arkeologins existens och vad är dess mål? Förutom frågan om legitimering återfinns ytterligare ett tema i boken, nämligen ifrågasättandet av idén om kulturell och social evolution baserad på teknik. "Quand nous découvrons l'idée des fossiles chez les philosophes d'Ionie ou le principe de la succession pierre-bronzefer dans la tradition antique, nous établissons moins la réalité d'une préhistoire gréco-romaine que la vulnérabilité de nos modernes représentations de l'évolution." (ibid.: 317-318). Schnapp visar att utvecklingen inte gått från ett intresse för förhistorien rakt fram till den moderna arkeologin. Många arkeologihistorier framställer Christian Jørgensen Thomsen som treperiodsystemets skapare, medan Schnapp nyanserar bilden genom att följa idén genom tiderna utan att för ett ögonblick för-ringa Thomsens insats. Att Lucretius var inne på en liknande tankegång redan under antiken är välkänt, men vad har idén för historia i tiden före antiken och sedan fram till Thomsen? Här och var har den dykt upp, ständigt sig lik och ständigt för-

ändrad, ibland accepterad, ibland inte. Den kinesiske filosofen Feng Huzi diskuterade den, liksom comte de Caylus. "En bref, les hommes des Lumières n'étaient pas prêts à admettre les conséquences de ce que Caylus avait si audacieusement suggéré: l'idée d'une histoire culturelle fondée sur le développement des techniques." (ibid.: 277).

Till skillnad från andra författare talar Schnapp mindre om upptäckterna och fynden i sig själva än om hur de mottogs av samhället och de lärde. Han studerar olika fenomen i studiet av det förflutna ur olika synvinklar - på vilket sätt är de lika och hur skiljer de sig åt? Som ett exempel kan man nämna hans jämförelse av 'arkeologen' och 'samlaren'. Likheten tycks först självklar; de är båda intresserade av objekt som anses ha lång tid på nacken. Schnapp är inte nöjd med den likheten, eftersom det finns samlare av samtida objekt och arkeologer som inte samlar. De liknar varandra på grund av den status de ger objekten, som konserveras, exponeras och hålls på avstånd. Arkeologen kan sägas vara en avart av samlaren, eftersom han (förhoppningsvis) är mer noggrann och har redovisningsskyldighet inför institutioner, stat och allmänhet (ibid:12-13). Dessutom räcker det inte för arkeologen att föremålen är möjliga att förstå, de måste också placeras i tid och rum samt tolkas. (ibid: 25).

Schnapp har lyckats fördjupa ämnet på ett mycket intressant sätt och rör sig med lätthet över epoker med olika epistem, men han gör det samtidigt mycket nyanserat. De olika historiska uttalandena (som i hög grad finns ordagrant återgivna i boken) jämförs utan att ordens innehåll förutsätts

ha varit lika i alla tider. De plockas ur såväl verkliga som Foucaultska arkiv för att placeras i Schnapps eget. Det tycks vara en speciell författarteknik som han ofta använder sig av, där citaten är många och långa (se bl.a. Schnapp 1988). Ibland ger detta ett splittrat intryck, särskilt som den franska skriftliga traditionen inte tycks innefatta sammanfattningar och synteser men oerhörda mängder empiri. Citatens inbördes relation utsågs inte alltid explicit, vilket lämnar läsaren att dra sina egna slutsatser. Att man någonstans i citatflödet skapar sig en intuitiv känsla för vilka kunskapsfält som uppstår mellan uttalandena (Foucaults statements) är oundvikligt. De tre 'verktyg' som Schnapp själv anser att arkeologerna så småningom ställt till sitt eget förfogande är typologin, teknologin och stratigrafien. Var innebörden i ordet 'typologi' detsamma för Caylus som för Montelius? Hur det än är med den saken utläser Schnapp såväl en kontinuitet som skiljande nyanser i dessa idéers förändring genom tid och rum. Och se, där ligger hela poängen! Schnapps bok är i stor utsträckning ett postmodernt projekt och därmed ett försök att realistiskt betrakta olika aspekter av den moderna arkeologins historia. Resultatet är inte en berättelse om stadig och långsam utveckling, tvärtom visar han fram hur kunskap skapats, omformats, glömts bort, och återskapats igen. Svaren på sina egna inledande frågor ger han bara indirekt, men han har åtminstone tagit första steget. Viljan att studera och utvärdera sin historia är första steget mot framtiden, vilket måste sägas vara arkeologihistoriastudiernas yttersta mål. En utvärdering hänger till stor del ihop med att göra medvetna val och att fråga varför

en specifik handling valdes bland alla valbara handlingar (Bauman 1993). Den fråga som Schnapp tycks engagera sig mest i rör varför arkeologerna valt att göra idén om kulturell evolution till en icke ifrågasättbar premis för alla studier om forntiden. Han visar tydligt att det inte alltid varit så, och därmed att det inte heller måste fortsätta så. För att skapa en meningsfull framtid för såväl samhället som arkeologin måste vi göra vissa val, och för att kunna göra dem så moget och medvetet som möjligt måste vi utvärdera och kanske omvärdera våra tidigare val." *Dans un nécessaire mouvement critique la préhistoire moderne tend à refuser les déterminismes physiologiques ou écologiques, en vogue depuis le début du XXe siècle, et découvre combien ils étaient souvent proches d'idées connues depuis l'Antiquité.* (Schnapp 1993:324).

Mot nyare och djärvare mål

Vart leder då den nya arkeologihistorien någonstans? Vad vill vi? Man kan ta Schnapps inledande frågor som en utgångspunkt i en vidare diskussion; vad rättfärdigar arkeologins existens och vad är dess mål? Det finns inte någon mänsklig gemenskap där inte människorna på ett eller annat sätt funderat över dem som gått före. Om man överhuvudtaget kan tala om universella behov så tycks behovet av det förflutna sträcka sig över alla tider och alla människor. Ytterst tror jag att det handlar om en helt existentiell fråga, nämligen vår bild av vår egen mänsklighet (Halldén 1983:10). Jag skulle kunna plädera för en hel mängd nyttoargument för arkeologihistoriernas vidkommande, alltifrån att lära

sig av tidigare misstag till att få en klarare bild av den samtida verksamheten, men det finns också ett annat skäl som tycks mig mera åtsidosatt och därför mera trängande att diskutera. ”*Studiet av historia innebär (som påpekats otaliga gånger) en vidgning av den vanliga livserfarenheten. Förmågan att bedöma människor, samhällen och livssituationer skärps, man frigöres från önsketänkande och även från den tanklösa resignationen och får en förhöjd förmåga till kylig framtidsbedömning. Till detta kommer en aktivering av moraliska och ideologiska drivkrafter, en mognadsutveckling som skall jämföras med den som livets mer handfasta tilldragelser skänker.*” (Halldén 1983:15). En sådan definition är lika gångbar för arkeologierna som för arkeologihistorierna. Det verkar helt ofattbart att Sveriges arkeologiska och antikvariska verksamheter kan (och skall) undergå så stora förändringar som sker just nu (med HUR-utredningen, omorganisation av Riksantikvarieämbetet och övergripande nätverkssamarbeten) utan att någon av oss ens ställer sig frågan varifrån vi kommer och vad vår nuvarande verksamhet egentligen bygger på. Hur kan vi ens tro att vi ska kunna förändra, bygga nytt och skapa annan kunskap utan att låta oss själva och vår verksamhet genomgå en mognadsprocess där vi utvärderar vårt eget förflutna? Hur kan vi tro att vi kan skapa något värdefullt av förhistorien om vi inte kan göra det av vår egen ämneshistoria?

Litteratur

Bauman, Z. 1993. *Postmodern Ethics*. Blackwell.
Brattli, T. 1993. *Evolusjonismen og det moderne*.

- Ein analyse av tilkomsten av arkeologien som vitenskapelig disiplin*. Magistergrad i arkeologi. Universitetet i Tromsø.
- Chakrabarti, D.K. 1988. *A History of Indian Archaeology from the beginning to 1947*. Munshiram Manoharlal Publishers Pvt. Ltd. New Delhi.
- Daniel, G. 1975. *One Hundred and Fifty Years of Archaeology*. Duckworth. London.
- Groenen, M. 1994. *Pour une histoire de la préhistoire*. éditions Jérôme Millon. Grenoble.
- Halldén, S. 1983. *Behövs det förflutna? En bok om det gåtfulla vardagslivet*. LiberFörlag. Stockholm.
- Hudson, K. 1981. *A Social History of Archaeology*. The Macmillan Press Ltd. Hong Kong.
- Klindt-Jensen, O. 1975. *A History of Scandinavian Archaeology*. Thames and Hudson Ltd. London.
- Kristiansen, K. 1981. A Social History of Danish Archaeology. In *Towards a history of archaeology*, s. 20-44. Ed: G. Daniel.
- Laming-Emperaire, Anette. 1964. *Origines de l'archéologie préhistorique en France*. Editions A. et J. Picard et Cie. Mayenne.
- Olsen, B. & Svestad, A. 1994. Creating Prehistory: Archaeology Museums and the Discourse of Modernism. *Nordisk Museologi* 1994:1, s. 3-20. Gjøvik.
- Richard, N. 1992. *L'invention de la préhistoire. Une anthologie*. Presses Pocket. Cox & Wyman Ltd, England.
- Schnapp, A. 1988. Why did the Greeks need images? In *Third Symposium on Ancient Greek and Related Pottery*, s. 569-574. Köpenhamn.
- Schnapp, A. 1993. *La conquête du passé. Aux origines de l'archéologie*. Editions Carré, Paris.
- Svestad, A. 1993. *Oldsakenes Orden. Ein analyse av forskarar og "förhistorisk" kunnskap i tida 1600- 1900*. Magistergradsavhandling i arkeologi. Universitetet i Tromsø.
- Trigger, B. 1989. *A History of Archaeological Thought*. Cambridge University Press. Cambridge.

Konferenser, symposier och föredrag

Västsverige

Föreläsningsserie på Hällristningsmuseet, Vitlycke:

20/6 19.00 Lasse Bengtsson: Bärnstensvägen - fanns den? Om kommunikation under bronsåldern.

29/6 19.00 Hans Manneby: Vitlycke hällristningsmuseum - Fågel Fenix.

4/7 19.00 Ulf Bertilsson: Tanums hällristningar i Världsarvsperspektiv.

6/7 19.00 Marianne Görman: Vad trodde hällristarna på?

11/7 19.00 Ulf-Erik Hagberg: Bronsåldern - Europas första guldålder.

17/7 19.00 Gerhard Milstreu: Dokumentation av vittringshotade hällristningar.

19/7 19.00 Sven Melander: Om bågskytte under forntiden.

20/7 19.00 Ulf Westfal: Fanns bronsåldern bland jägarna i norr?

25/7 19.00 Roger Engelmark: Hur arbetade bronsåldersbonden?

27/7 19.00 BrittMarie Fridh-Haneson: Bronsåldern vid Medelhavet.

1/8 19.00 Lasse Bengtsson & Kjell Sjöström: Vi bygger en bronsåldersvagn.

9/8 19.00 Cajsa Lund: Bronsålderns musik i allmänhet och bronslurar i synnerhet.

7-11/9 **Communication in Bronze Age Europe** (Tanum). Arrangeras av Sveriges nationella kommitté för Europarådets Bronsålderskampanj. Symposiets avsikt är att belysa skilda aspekter av temat kommunikation - idéer, symboler och riter - och dess arkeologiska uttryck. Anmälan till Anna-Lena Segestam, Bohusläns museum, Box 33, 451 15 Uddevalla.

Härmed inviteras aktiva arkeologer i västsverige
- på museer, UV-Väst och forskarstuderande-
med familjer
till

ARKEOLOGTRÄFF

på Bassholmen i mellersta Bohuslän
den 15-16/9

Sång & dans
Mat & dryck
Hemlig festtalare

Plats för övernattnig för ett 50-60-tal personer
på vandrarhemmet samt i stugor. Plats för båtar finns.

Skicka in bindande anmälan senast den 29/6 till:

Annelie Isaksson
Bohusläns museum
Box 403
451 19 Uddevalla

Ett mer preciserat program kommer efter anmälan

.....
Ja jag/vi kommer med glädje till Bassholmen 15-16/9.

Namn:.....

Institution:.....

Adress:.....

Tel:.....

Antal personer:

Övriga världen

21-25/6 **Megalithic Tombs -their Context and Construction.** (Köpenhamn).

Arrangeras av The Danish National Forest and Nature Agency och Danmarks Nationalmuseum. Anmälan och/eller meddelande om intresse att presentera ett paper till Conference on Megalithic Tombs, c/o P. O. Nielsen, The National Museum, Prehistoric and Medieval Department, Fredriksholms Kanal 12, DK-1220 Copenhagen K, Denmark.

4-6/7 **Archaeological sciences 1995.** (Liverpool). Arrangeras av University of Liverpool och The Council for British Archaeology. Teman utgörs av Artefacts, Chronological Studies, Geochemistry, Geophysics and Biochemistry. Anmälan till: The Conference Organiser, Archaeological Sciences 1995, SACOS, University of Liverpool, Hartley Building, Brownlow Street, Liverpool L69 3BX.

20-22/7 **Ancient DNA III.** (Oxford). Arrangeras av Oxford University runt teman såsom t. ex. : Human evolution and population movements, Methodology and Authentication. Anmälan och/eller meddelande om intresse att presentera ett paper till Bryan Sykes, Ancient DNA III, University of Oxford, Institute of Molecular Medicine, Oxford OX3 9DU, England.

31/8-3/9 **7. nordiske bronsealderssymposium i Rogaland.** Arrangeras av Arkeologisk museum i Stavanger. Intresseanmälan sändes till Trond Löken, Arkeologisk museum i Stavanger, postboks 478, N-4001, Stavanger.

12-13/9 **Archaeological Prospection 1995.** (Bradford). Arrangeras av The Department of Archaeological Sciences, University of Bradford. Konferensens tema är arkeologisk prospektering såsom t. ex. satellitbilder, geofysisk prospektering. Anmälan och/eller meddelande om intresse att presentera ett paper till Archaeological Prospection 1995, c/o Dr. Cathy Batt, Department of Archaeological Sciences, University of Bradford, Bradford, West Yorkshire BD7 1DP U. K.

14-16/9 **Interpreting, preserving and managing ritual landscapes.** (Dublin). Arrangeras av The Prehistoric Society, Irland. Konferensens tema är rituella landskap och "...the reconciliation of the preservation of these landscapes with public presentation". Anmälan och/eller intresse av att presentera ett paper till: The 60th anniversary conference of the prehistoric society. Att. Dr. Gabriel Cooney, Department of Archaeology, University College Dublin, Dublin 4.

20-23/9 **Archaeological Heritage: Inventory and documentation standards in Europe.** (Oxford). Arrangeras av Council of Europe och The Royal Commission on the Historical Monuments of England. Konferensen är uppbyggd runt två teman vilka är: "archival data standards" och "methods of data collection". Konferensledningen efterlyser talare från olika länder med olika teknik och perspektiv i dessa frågor. Anmälan och/eller meddelande om intresse att presentera ett paper till Peter Topping, RCHME, Quern House, Mill

Court, Hinton Way, Great Shelford, Cambridge CB2 5LD, England 20-24/9

First Meeting Santiago -95. (Santiago de Compostela). European Association of Archaeologists första årliga möte hålls runt tre teman. Dessa är: Interpreting the archaeological Record, Managing the Archaeological Heritage och Politics of Archaeological Practice. Anmälan och/eller meddelande om intresse att presentera ett paper till First Meeting EAA, Apdo de Correos 994, 15700 Santiago de Compostella, Spain innan 1/3.

18-21/10 **Ireland and Scandinavia in the Early Viking Age.** (Dublin). Arrangeras av Department of Archaeology, University College, Cork. Konferensen behandlar olika aspekter av kopplingen mellan Skandinavien och Irland under perioden 800-1000 A.D. Anmälan till: Conference Secretary, Ireland and Scandinavia in The Early Viking Age, Department of Archaeology, University College, Cork,

Ireland.

27-29/11 **II Conference on Histography of Archaeology in Spain -eighteen to twentieth centuries.** (Madrid). Arrangeras av Spanish Higher Council for Scientific research. Även föredrag av arkeologihistorisk natur från andra regioner än Spanien välkomnas. Anmälan och/eller meddelande om intresse att presentera ett paper till Gloria Mora / Margarita Diaz-Andreu, Secretaria del II Congreso de Historiografía de la Arqueología en España, Departamento de Historia Antigua y Arqueología C. E. H. (CSIC), Duque de Medinaceli 6, 28014 Madrid.

18-21/12 **17th Annual Conference of the Theoretical Archaeological Group.** Den årliga TAG konferensen äger detta år rum i Reading. Anmälan och/eller intresse om att presentera ett paper sänds till: TAG Organising Committee, department of Archaeology, Faculty of Letters, University of Reading, Whiteknights Reading RG6 2AA.

Stipendier

Nordiska museets agrarhistoriska uppsatsprojekt. Nordiska museet ger premium till agrarhistoriska uppsatser främst på 3-betygs nivå. Dessa premier ligger på mellan 3.000-5000 SEK. Deltagandet är öppet för alla som studerar på universitet eller högskola. Förutsättningarna är: att uppsatsförfattaren anmäler sitt deltagande till Nordiska museet, att uppsatsämnet blir godtaget av den egna institutionen, att uppsatsen blir klar under 1995, att uppsatsen blir, minst, godkänd av den egna institutionen. Anmälan görs till: Nordiska museet, Att. Britt Liljewall, Box 27820, 115 93 Stockholm.

Olof Ahlöfs fond ger bidrag till forskning inom de "humanistiska vetenskaperna". Ansökan ställs, på särskild blankett, till Kungliga Vetenskapsakademien, Att. Birgitta Lundeberg, Box 50005, 104 05 Stockholm. Ansökan skall vara inne senast **31/8-95**.

Lennart J Hägglunds Stiftelse för Arkeologisk Forskning och Utbildning utdelar ekonomiska medel för arkeologisk forskning och utbildning gällande Götaland och västra Svealand. Stiftelsen välkomnar i första hand ansökningar som avser anordnandet av symposier eller forskar-

träffar, tryckningsbidrag till vetenskapliga arbeten, genomförandet av mindre forskningsupp-gifter samt ekonomiskt stöd till doktorander vars avhandlingsarbete enligt handledarens intygan befinner sig i ett sådant stadium att disputation kan förväntas inom ett år. Ansökan skall vara inne senast den **1/12-95** och innehålla redovisning av teoretisk anknytning, metodval, materialläge, budget, tidsplan, en kort presentation av det större problemområde i vilket forskningsupp-giften är tänkt att ingå. Ansökan inges i 5 exemplar till Lennart J Hägglunds Stiftelse för Arkeologisk Forskning och Utbildning. C/O Jarl Nordbladh. Inst. för arkeologi, Göteborgs Universitet, Box 2133, 403 13 Göteborg.

Stiftelsen Lars Hiertas Minne ger anslag till vetenskaplig forskning inom alla ämnesområden och bidrag kan sökas till omkostnader för vetenskapligt arbete. Dock ej till löner, datorer och kongressresor. Främst vänder sig stiftelsen till yngre forskare vilka söker bidrag för avhandlingsforskning samt nyblivna doktorer och forskarassistenter. Anslagen ligger i storleksordningen 5.000-35.000 SEK. Ansökan sker på speciell blankett senast den **1/10-95** till Stiftelsen Lars Hiertas Minne, Eriksbergsgatan 3, 2 tr, 114 30 Stockholm.

Meddelanden

Institutionen för arkeologi

DOKTORANDGRUPPERNA

Mesolitikum på västkusten: Kontaktperson: Staffan Anberg. Tel. 119173.

Tidig- och mellanneolitikum i Västsverige: Kontaktpersoner: Karl-Göran Sjögren och Per Persson. Tel. 7734615.

Västsvensk metallåldersproblematik. Kontaktperson: Jarl Nordbladh. Tel. 7734611.

Genderstudier i arkeologin: Kontaktperson: Elisabeth Norbladh. Tel. 7734612.

Symbolforskning i arkeologin: Kontaktperson : Jarl Nordbladh. Tel. 7734611.

Produktion i förhistoriska och tidig-historiska samhällen: Under hösten planerar gruppen att fortsätta med temat MAT. Gruppen har ett planeringsmöte den 6/9 kl. 9-11 på Lises kontor, Sveahuset. Därefter har gruppen möten varannan onsdag kl. 9-

11 på Lises kontor. Den 18-21/12 organiserar gruppen en session på TAG rörande produktionsprocessernas arkeologi. Kontaktperson: Lise Bender-Jørgensen. Tel. 7734610

Arkeologihistoria: Kontaktperson: Jarl Nordbladh. Tel. 7734611

Bebyggelsegruppen: Kontaktperson: Lise Bender-Jørgensen. Tel. 7734610.

Medeltidsgruppen. Kontaktpersoner: Claes Theliander Tel. 119173/421476 och Magnus Stibéus Tel. 119173/425564.

GIS-gruppen. 18 doktorander har anmält intresse för en GIS-kurs under kommande läsår. Denna kommer att få delas upp i två delar, under höst- resp vårterminen. För övrigt pågår uppbyggnad av institutionens resurser både på program- och datorsidan. Kontaktperson: Karl-Göran Sjögren. Tel. 7734615.

Nya publikationer från västsverige

Institutionen för arkeologi C-uppsatser

Berggren Karin: *"At the still point of the turning world..." -En diskussion kring de brittiska henge monumenten.*

Haglund Eva-Lotta: *Det tidiga jordbruket ur ett feministiskt perspektiv.*

Hajdu-Rafis Ann-Charlotte: *Hällristningar i Kalleby.*

Nilsson Susanne: *Lösfynd som boplatsindikation.*

Sjölund Cathrine: *Landskap i förvandling -Röstorp ett tydligt exempel?*

Sundberg Rolf: *Litisk råmaterialförekomst och teknologiskt beteende. En analys baserad på kärnyxor inom två skandinaviska områden.*

Vargas Carvajal Francisca: *Eld i Zhoukoudiangrottan -En granskning av bevisen för Pekingmänniskans användande av eld.*

Zander Jan: *Munkar i Varnhem och bröder i Skara. Kloster och konvent i Skaraborg.*

UV-väst

Jonsäter Mats mfl. *Kökkenmöddingen vid Ånneröds gamla skola. Raä UV Väst Arkeologiska resultat 1994:25.*

Inom Kort: Hernek Robert & Nordqvist Bengt: *Världens äldsta tuggummi?*

Museerna

Overland Viveka: *Utflykter till din historia. Bohusläns museums förlag.*

Tjänster

Forskartjänst

Under förutsättning att en forskartjänst kommer att inrättas vid Institutionen för arkeologi, Göteborgs Universitet från och med tidigast 1.7. 1995 finns det fram till den 1.7. 1995 möjlighet att anmäla intresse för denna tjänst. Tjänsten är tänkt att finansieras med medel från Riksantikvarieämbetet.

Tjänsten är i första hand avsedd som en samordnande funktion inom den regionalt övergripande, arkeologiska forskningen i Västsverige. Viss tid kommer också att finnas för egen forskning.

Erfarenhet av egen forskning, omfattande fältverksamhet samt av samordningsuppdrag är ett viktigt krav för tjänsten och kompetensen bör ligga i nivå med doktorexamen. Dock finns inget formellt krav på doktorexamen och den egna forskningen kan därför också användas för slutförande av egen avhandling.

Tjänstebeskrivning kan rekvireras från institutionen. Närmare upplysningar lämnas av professor Kristian Kristiansen, tel: 031/7734613 eller prefekt Jarl Nordbladh, tel:031/7734611

Adresser till anställd personal på institutionen för arkeologi

Inst. sekreterare: Ann Edlund. Tel: 7734614, E-mail: A.Edlund@archaeology.gu.se
Svängrumsgatan 12, 421 35 V. Frölunda, Tel: 470679

Prefekt: Jarl Nordbladh, docent Tel: 7734611, E-mail: J.Nordbladh@archaeology.gu.se
Kolonigatan 27, 413 21 Göteborg, Tel: 161126

Studievägledare/Studierektor: Birgitta Carlbom, högskolelektor. Tel: 7734616, E-mail: B.Carlbom@archaeology.gu.se
Dr. Belfrages gata 18, 413 22 Göteborg. Tel: 827274

Professor: Kristian Kristiansen, mag. art. Tel: 7734613, E-mail: K.Kristiansen@archaeology.gu.se
Tullebo, Ekedal 1776, 430 63 Hindås. Tel: 0301-22129

Forskarassistent: Lise Bender-Jørgensen, dr. phil. Tel: 7744610, E-mail: L.Bender@archaeology.gu.se
Växelmyntsgatan 14, 414 83 Göteborg. Tel:828129

Universitetslektor: Jarl Nordbladh, docent.

Universitetslektor: Birgitta Carlbom, FK.

Universitetsadjunkt: Elisabeth Nordbladh, FK. Tel: 7734612, E-mail: E.Nordbladh@archaeology.gu.se
Kolonigatan 27, 413 21 Göteborg. Tel: 161126

Biträdande forskare: Per Persson, FL. Tel: 7734615, E-mail: P.Persson@archaeology.gu.se
Pennygången 12, 414 82 Göteborg. Tel:414771

Biträdande forskare: Karl-Göran Sjögren, FL. Tel: 7734615, E-mail: KG.Sjogren@archaeology.gu.se
Drakblommegatan 19, 417 20 Göteborg. Tel:233183

Doktorandtjänst: Staffan Anberg, Tel: 119173, E-mail: S.Anberg@archaeology.gu.se
Brynjegatan 17, 442 37 Kungälv: Tel: 0303-156364

Doktorandtjänst: Anders Gustafsson, Tel: 119173, E-mail: A.Gustafsson@archaeology.gu.se
Stala, Pl 6584, 440 80 Ellös. Tel:0304-20936

Doktorandtjänst: Håkan Karlsson, Tel: 119173, E-mail: H.Karlsson@archaeology.gu.se
Höstvädersgatan 67, 7tr, 418 33 Göteborg. Tel: 534151

Doktorandtjänst: Eva Myrdal-
Runebjer, Tel: 119173,
1184 Gårdsjö, 686 00 Sunne. Tel: 0565/
31120

Doktorandtjänst: Susana Sjodin, Tel:
119173, E-mail: S.Sjodin@archaeolo-
gy.gu.se
Sjömansgatan 9B, 413 15 Göteborg. Tel:
128678

Timlärare: Åsa Gillberg, Tel:119173, E-
mail: Å.Gillberg@archaeology.gu.se
Hvitfeldtsgatan 7A, 411 20 Göteborg. Tel:
132266

Timlärare: Peter Matsson-Höglund, Tel:
119173
Såggatan 33 C, 414 72 Göteborg. Tel:
146972

Timlärare: Claes Theliander, Tel: 119173,
E-mail: Claes.Theliander@archaeolo-
gy.gu.se
Strandridaregatan 4 A, 414 72 Göteborg.
Tel: 421476

Timlärare: Susanne Axelsson, Tel 119173
Klareborgsgatan 5, 414 61 Göteborg.
Tel:121538

Timlärare: Anders Larsson, Tel: 119173
Spaldingsgatan 13, 412 59 Göteborg. Tel:
166087

Timlärare: Lasse Bengtsson, Tel: 119173
Hällristningsmuseet, 457 00 Tanumshede.
Tel: 0525-20950

Timlärare: Roger Nyqvist, Tel: 119173

Östanvindsgatan 16A, nb, 451 61 Udde-
valla. Tel: 010-6788116

Timlärare: Leif Jonsson, Tel: 119173
Aschebergsgatan 32, 5tr, 411 33, Göteborg.
Tel: 163105

Timlärare: Lisbeth Bengtsson, Tel:
119173, E-mail: L.Bengtsson@archeolo-
gy.gu.se
Brahegatan 27 c/o Annel/von Sydow, 114
37 Stockholm. Tel: 08/6633395

Timlärare: Per Cornell, Tel: 119173, E-
mail: P.Cornell@archaeology.gu.se
Sjögången 10, 421 71 V. Frölunda. Tel:
293825

Adresser till institutionens docenter:

Docent: Hans Browall
Rörstrandsgatan 26
113 40 Stockholm

Docent: Carl Cullberg
Torsberg 14
451 00 Uddevalla